

Коростіянець Т.П. Недялкова К.В. Самостійна робота студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. №84, м. Київ, 2021 р. - С.84-88.

2021

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Annotation. Korostianets T.P. Nedyalkova K.V. Independent work of students in the conditions of distance learning. The article examines the use of information and communication technologies, and in particular, distance educational technologies for organizing students' independent work in order to increase its effectiveness. It was noted that with the introduction of distance educational technologies, the structure of the teacher's professional activity is changing. He acquires the status of a consultant who plans, organizes, evaluates and controls the independent activities of students. The main factors of pedagogical assistance are the creation of a creative educational environment and the joint creative activity of teachers and students. The tasks of students' independent work in modern conditions are formulated, various types of it are shown, which are implemented with the help of an electronic educational course.

Keywords: *continuous education, distance learning, independent work, self-assessment, electronic training course.*

Анотація. Коростіянець Т.П. Недялкова К.В. Самостійна робота студентів в умовах дистанційного навчання. У статті розглядаються питання використання інформаційно-комунікаційних технологій, а зокрема дистанційних освітніх технологій для організації самостійної роботи студентів з метою підвищення її ефективності. Відзначено, що з упровадженням дистанційних освітніх технологій видозмінюється структура професійної діяльності викладача. Він набуває статус консультанта, який планує, організовує, оцінює і контролює самостійну діяльність студентів. Головними факторами педагогічної допомоги виступають створення творчого освітнього середовища і спільна творча діяльність викладачів і студентів. Сформульовано задачі самостійної роботи студентів у сучасних умовах, показано різні її види, що реалізуються за допомогою електронного навчального курсу.

Ключові слова: *безперервна освіта, дистанційне навчання, самостійна робота, самооцінка, електронний навчальний курс.*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION

Постановка проблеми. Сьогодні ми вже можемо із впевненістю підтвердити, що наша цивілізація перейшла на принципово нову, інформаційну ступінь розвитку, сформувала так зване інфогенне суспільство. Бурхливий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій у кінці минулого і початку нового століття привело не тільки до технічних змін, але і до значних змін у соціальному житті. В умовах, що змінилися успішним в професійній сфері стає той, хто здатний швидко перебудуватися відповідно до зміни технологій і вимог ринку, тобто той, хто готовий займатися самоосвітою все життя. Сучасні тенденції в суспільстві вимагають певної модернізації процесу підготовки майбутніх фахівців шляхом цілеспрямованого зосередження на поглибленому розвитку аналітичних умінь студентів, їх стратегічного мислення, здатності синтезувати інформацію та використання різних підходів до вирішення проблем, пов'язаних з практикою, роботою в команді та швидкої адаптація до змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дистанційне навчання – порівняно нове явище в Україні. Проблемі дистанційного навчання приділяється велика увага в роботах С. Вітвицької, Г. Козлакової, В. Кухаренко, В. Ясулайтіса, А. Петрова, Е. Полат, О. Тищенко, А. Хуторського та багато інших. Науковці розглядають дистанційне навчання як таку організацію навчального процесу, за якої викладач розробляє навчальну програму, що базується на самостійній роботі студента.

Питанню самостійної роботи студентів також за останні роки в педагогічній науці присвячено багато уваги. Це роботи С. Архангельського, В. Буряка, М. Гарунова, Є. Голанта, Б. Іоганзена, С. Зінов'єва, В. Козакова, О. Молібога, Р. Нізамова, М. Нікандрова, П. Підкасистого та ін. Разом з тим,

в існуючих підходах до даної проблеми не підкреслені відмінності самостійної роботи від самоосвіти, не позначені умови розвитку готовності тих, хто навчається до самостійної роботи та складові самостійної роботи.

Мета статті - визначення ролі дистанційного навчання в процесі самостійної роботи студентів, самоосвіти, а також діагностика готовності студентів до самостійної роботи.

Нові умови життя терміново вимагають реалізації концепції безперервної освіти. Безперервна освіта означає розвиток освітнього потенціалу людини протягом усього життя шляхом використання всієї системи державних та громадських установ та відповідно до потреб особистості та суспільства. Ідея взаємозв'язку всіх рівнів освіти вперше була озвучена у виступі П. Ленграна на конференції ЮНЕСКО 1965 р. Зазначалося, що людина - центр усіх освітніх принципів, і суспільство має створити умови для реалізації здібностей протягом усього життя. У 1972 році комісія ЮНЕСКО заслухала доповідь на тему «Навчитися жити», після чого ідея безперервної освіти стала основою для фундаментальних змін в освіті. Ця ідея була завершена у 2000 році, коли Європейська Рада схвалила положення про те, що успішний перехід до економіки знань повинен супроводжуватися переходом до концепції навчання протягом усього життя.

Спочатку метою безперервної освіти була або компенсація недоробок в попередньої професійної підготовки, або поповнення знань в зв'язку з новими вимогами науки і професії. Сьогодні безперервна освіта розглядається в більш широкому сенсі. Освіта спрямована в майбутнє і орієнтована на перспективний розвиток суспільства і практики. Центральною ідеєю безперервної освіти є розвиток людини як особистості, суб'єкта професійної діяльності та спілкування на протязі всього його життя.

Тому в сучасному розумінні безперервна освіта - індивідуалізована за спрямованістю, часом і темпами освіта, яка надає кожному право і можливість для реалізації власної освітньої програми. Така освіта стає запорукою подальшого професійного, кар'єрного та особистісного росту,

індивідуальної програми поповнення знань, вироблення умінь, закріплення навичок і придбання сучасних професійних компетенцій протягом усього життя.

Впровадження комп'ютерних технологій дозволило в рамках концепції безперервної освіти широко використовувати дистанційне навчання. Дистанційна форма отримання знань сформувалася, в деякому роді, на основі заочного навчання. На відміну від нього дистанційне навчання більш демократично, воно ще в більшій мірі передбачає реалізацію принципу самостійного отримання знань. Дистанційне навчання базується на таких принципах, як гнучкість, модульність, паралельність, перспективність, масовість, рентабельність і соціальність.

Головною метою дистанційної освіти є отримання знань, як загальнотеоретичних, так і професійних, за обраним напрямом за допомогою технічних засобів, які дозволяють передавати навчальну інформацію при дистанційному видаленні слухачів від викладача.

Державні освітні стандарти останніх поколінь передбачають скорочення частки аудиторних занять в загальному обсязі часу, і збільшення бюджету часу, відведеного на самостійну роботу. У разі дистанційного навчання ця тенденція проявляється ще помітніше, тому результативна дистанційна освіта неможлива без наявності у тих, хто навчається, навичок самостійної роботи і готовності до самоосвіти.

Самостійність у навчанні виступає у вигляді властивості особистості, яка, сформувавшись одного разу, стає провідним фактором досягнення успіхів у навчальній та професійній діяльності. Самостійність слід розуміти як самоактивність, при якій раніше досягнуті рівні розвитку стають базою для здійснення більш високих її проявів. Одним з факторів формування самостійності виступає самостійна робота, а самостійність, в свою чергу, є умовою успішного надалі самоосвітнього процесу.

Під самостійною роботою студентів розуміється така форма їх навчальної діяльності, при якій процес придбання знань і формування умінь і

навичок здійснюється за допомогою свідомих розумових і фізичних дій тих, хто навчається, репродуктивного та творчого характеру під контролем викладача, з необхідною корекцією з його боку, що стосується мети, організації, змісту і результатів роботи.

Основними задачами самостійної роботи студентів в сучасних умовах є:

- 1) засвоєння в повному обсязі освітньої програми;
- 2) послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної і науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів;
- 3) формування мотивації до самоосвіти протягом усього життя;
- 4) розвиток пізнавальних інтересів і здібностей;
- 5) розвиток критичного мислення;
- 6) формування умінь самоорганізації власної життєдіяльності, її самоаналізу і самооцінки;
- 7) формування готовності до діяльності в умовах високої конкуренції, що вимагає постійної самоосвіти і підвищення професіоналізму.

Перехід від інформаційного навчання до розвиваючого, доповнення традиційних форм навчання новими кілька змінюють роль викладача. Він залишається найважливішою ланкою освітнього процесу, але з впровадженням дистанційних освітніх технологій видозмінюється структура його професійної діяльності. Викладач набуває статус консультанта, який планує, організовує, оцінює і контролює самостійну діяльність студентів. Педагогічна підтримка при цьому спрямована на розвиток індивідуальності студента, розкриття його умінь і здібностей в процесі педагогічної взаємодії. Головними факторами педагогічної допомоги виступають створення творчого освітнього середовища і спільна творча діяльність викладачів і студентів. Отже, педагог повинен завжди вміти створювати таку ситуацію, яка спонукає студента до самостійного творчого пошуку, при цьому своєчасна, але ненав'язлива педагогічна підтримка виступає запорукою успіху того, хто навчається, в самостійному вирішенні поставлених задач.

Головна відмінність самостійної роботи від самоосвіти полягає в тому, що самостійна робота слугує головним чином, освітнім цілям - засвоєнню певних знань, виробленню умінь і навичок, формуванню способів діяльності, які передбачені змістом освітніх програм і складають основу підготовки фахівця. Самоосвіта - добровільна діяльність, націлена на отримання знань в результаті самостійної роботи без допомоги викладача, яка неможлива, якщо у студентів не сформовані початковий досвід пізнавальної діяльності, потреба до неї і емоційно-вольові якості. Успішність самоосвіти безпосередньо залежить від рівня сформованості самостійності. Навчання студентів техніці самоосвіти відбувається в ході освітнього процесу, обов'язковим елементом якого є самостійна робота. Для того, щоб потенціал самостійної роботи студентів максимально використовувався для розвитку у них готовності до самоосвіти, необхідно при організації самостійної роботи створити такі умови, в яких ці два види діяльності стосовно особистості студента мали якомога більше точок дотику. Це перш за все мотиваційна сфера, пізнавальна і творча діяльність.

У разі дистанційної освіти мотиваційна складова виражена досить сильно, так як вибір такої форми навчання вже передбачає розуміння необхідності багато працювати самостійно. Успішна пізнавальна і творча діяльність просто неможлива без ретельно організованою самостійної роботи, в ході якої викладач планує і організовує навчання слухачів, консультує їх в процесі вивчення матеріалу, контролює виконання завдань і тестів.

Однією з умов, що визначають ефективність самостійної роботи, є знання того, як треба працювати. Взнявши за основу п'ятикомпонентну структуру діяльності Н. Кузьміної, можна розділити вміння і навички самостійної роботи студентів на п'ять блоків: гностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні.

До гностичних умінь слід віднести вміння, пов'язані з процесом вивчення та засвоєння навчального матеріалу. Це перш за все вміння

використовувати різні пошукові системи, вміння аналізувати різні джерела навчальної інформації, виділяти зв'язки між розглянутими явищами, зображати їх графічно, узагальнювати і критично сприймати пропонований матеріал, знаходити в ньому протиріччя.

Проектувальний блок складають вміння цілепокладання і проектування цілей самостійної діяльності. До них можна віднести вміння формулювати цілі і вибирати темп самостійної роботи на різних етапах вивчення дисципліни; вміння формулювати, до яких результатів і за допомогою яких прийомів самоосвіти можна досягти поставлених цілей; вміння розбити всю роботу на окремі етапи і спланувати кожен з них.

Конструктивні вміння - вміння визначати зміст, логіку, послідовність виконання різних видів самостійної навчальної роботи. Основні з них - це вміння конспектувати коротко, виділяючи головне в прочитаному або почутому матеріалі, складати план реферату або виступу на вебінарі, робити висновки на підставі свого або прослуханого виступу, дотримуватися технічних вимог до оформлення матеріалу, його пересилання по електронній пошті і розміщення в мережі Інтернет.

В організаційний блок виділені вміння здійснювати, сформульовані в процесах проектування і конструювання навчальної діяльності цілі та плани. Це вміння організувати свій час, робоче місце, отриману інформацію, організувати самостійну діяльність так, щоб набуті вміння та навички можна було використовувати у подальшому в процесі професійної діяльності.

Комунікативні вміння - здатність особистості створювати і реалізовувати комунікативні відносини в умовах самостійної роботи. Наприклад, вміння формулювати і висловлювати оціночні судження, аргументуючи їх, вміння ставити запитання під час вебінара як в усній формі, так і використовуючи специфічні для мережі Інтернет символи спілкування для передачі "живої мови" на екрані, вміння вибудовувати систему

взаємовідносин з дистанційними педагогами, координаторами і іншими слухачами.

Для визначення рівня сформованості самостійної роботи студентам очної та дистанційної форм навчання пропонувалася анкета, в якій їм необхідно було оцінити себе по 5-бальній шкалі. На підставі середнього балу за всіма вмінням і по кожному блоку окремо було виділено три рівня сформованості умінь самостійної роботи: низький (2-2,9 бала), середній (3-3,9 бала), високий (4-5 балів).

Дослідження показало, що згідно самооціночним судженням студентів, на очній формі навчання вміння самостійної роботи сформовані в основному на середньому рівні, при цьому представлений як низький рівень, так і високий. У студентів дистанційної форми навчання вміння сформовані тільки на середньому і високому рівнях, з помітним переважанням високого.

У процентному вираженні розподіл рівнів сформованості умінь самостійної роботи по блокам у студентів 1 курсу очної та дистанційної форм навчання представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл рівнів сформованості умінь самостійної роботи на різних формах навчання, % від числа опитаних.

Вміння	1 курс очної форми навчання			1 курс дистанційної форми навчання		
	низький	середній	високий	низький	середній	високий
Гностичні	5	58	37	0	5	95
Проктувальні	3	49	48	0	39	61
Конструктивні	7	47	46	0	23	77
Організаційні	10	49	41	0	17	83
Комунікативні	3	37	60	0	23	77

Порівняльний аналіз показує, що вміння самостійної роботи, як по окремих блоках, так і в цілому, у студентів дистанційної форми навчання сформовані краще. Це можна пояснити тим, що, вибираючи дистанційну форму отримання освіти, слухачі усвідомлюють, які обсяги самостійної

роботи на них чекають, вони мають високу мотивацію і готовність до самостійного оволодіння знаннями.

Рівні сформованості умінь самостійної роботи в цілому і по окремих блоках у студентів 1 курсу очної та дистанційної форм навчання представлені на рис. 1.

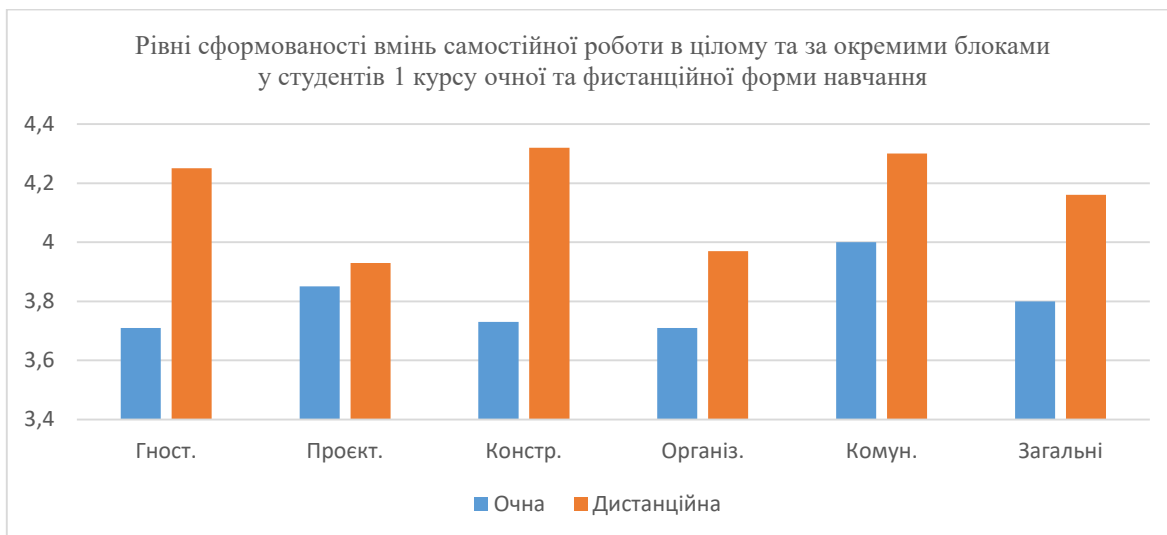

Рис. 1. Рівні сформованості умінь самостійної роботи студентів

Видно, що у студентів очної форми все вміння, за винятком комунікативних, сформовані на середньому рівні. Цей факт цілком зрозумілий, оскільки велика частина сучасного студентства рідко відчуває проблеми в спілкуванні, особливо за допомогою комунікативних служб. На думку студентів, вони вміють задавати питання і викладачам, і однокурсникам, вміють висловлювати своє ставлення до тих чи інших фактів, але при цьому часто відчувають труднощі у формулюванні оціночних суджень і їх аргументації.

У слухачів дистанційної форми навчання всі блоки умінь, окрім проєктувальних і організаційних, сформовані на високому рівні. Особливо складно, на думку слухачів дистанційної форми навчання, серед проєктувальних умінь їм дається вміння розбити всю роботу на етапи і спланувати кожен з них. В організаційному блоці вони вагаються з умінням організувати самостійну діяльність з метою набуття умінь і навичок,

необхідних для майбутньої професії. Необхідно відзначити, що, незважаючи на високий рівень сформованості комунікативних умінь, студенти відзначають, що випробовують деякі складнощі при спілкуванні через монітор комп'ютера.

Висновки. При будь-якій формі навчання самостійна робота залишається незамінною ланкою освітнього процесу. Вона готує майбутніх фахівців до безперервної освіти і його інтеграції з самоосвітою, виробляє самостійність, вміння орієнтуватися в потоці наукової інформації, формує вміння і культуру розумової праці.

У разі дистанційного навчання роль самостійної роботи значно зростає. Широке впровадження нових мультимедійних інформаційних технологій призводить до індивідуалізації характеру освіти. Будь-яка освіта має сприяти самореалізації особистості, але саме дистанційна його форма являє для цього найширші можливості, дозволяючи вчитися в зручний для слухача час, поєднуючи навчання і трудову діяльність. Щоб бути ефективним, дистанційне навчання, з одного боку, має спиратися на добре сформовані вміння і навички самостійної роботи, а з іншого - саме така форма організації навчання передбачає їх подальший розвиток і становлення самостійності як риси особистості. Сьогодні в умовах ринкової економіки знання перетворюються в основний суспільний капітал, тому здатність до оновлення наявних знань, їх практичного застосування в змінених умовах стає найважливішою компетенцією сучасного фахівця.

Використана література

1. Кремень В. Г. Дистанційна освіта – перспективний шлях розв'язання сучасних проблем розвитку професійної освіти. *Вісник акад. дистанц. освіти*. 2003. № 1. С. 4-11.

2. Сисоева С. О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. III –IV. 2003. С. 81.